

M-r Silvano Radobuljac*
Doc. d-r Aleksandar Maršavelski**

ODGOVORNOST ZA TROŠKOVE IZAZVANE GREŠKAMA PRAVOSUĐA KROZ PRIZMU POVREDE PRAVA NA PRAVIČAN POSTUPAK

1.02 Review Article
UDK 347.965.42:343.1
347.965.42:[316.65:347.96(497.7-15)]"2018"(047.31)

Abstract

U radu se razmatraju situacije u kojima se okrivljenik pri ostvarenju svog iznimno značajnog prava - prava na obranu u formalnom smislu - suočava sa financijskim opterećenjem čiji je isključivi uzrok u greškama pravosudnog sustava.

Sukladno pozitivnim zakonskim odredbama u Republici Hrvatskoj, kao i u Republici Sjevernoj Makedoniji, okrivljenik, u slučaju kada se postupak završava presudom kojim se oglašava krivim, nije u mogućnosti ishoditi naknadu troškova kojima je izložen u realizaciji prava na izabranog branitelja, a koji nastaju uslijed potrebe ponavljanja postupka iz razloga koji se ne mogu dovesti u vezu sa skrivljenim postupanjem okrivljenika.

Paradoks koji u takvim situacijama nastaje izraženiji je u zemljama tranzicijskog pravosuđa u kojima se često pojavljuju pogreške koje odugovlače postupak i zbog kojih je takvo pravosuđe neefikasno kako u vremenskom, tako i u financijskom smislu. Predmet ovog rada je problemsko pitanje u kojoj mjeri takve pravosudne pogreške koje nerijetko izazivaju nerazmjerne troškove obrane i cijelog kaznenog postupka trebaju padati na teret osuđenika kako pritom ne bi bilo ugroženo njegovo temeljno ljudsko pravo – pravo na izabranog branitelja zajamčeno u kontekstu prava na pošteno suđenje u članku 6. stavku 3.(c) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Ključne riječi: greške pravosuđa, troškovi postupka, pravo na pravičan postupak, pravo na branitelja

---

* Silvano Radobuljac, mag.iur., odvjetnik u Zagrebu, polaznik poslijediplomskog doktorskog studija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, silvano.radobuljac@gmail.com.

** Doc. dr. sc. Aleksandar Maršavelski, docent na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, aleksandar.marsavelski@pravo.hr.

I. UVOD

Kazneno pravosuđe je razvilo brojne postupovne mehanizme kako bi se spriječila greška uslijed koje bi nevina osoba bila osuđena. Srž tih mehanizama leži u okrivljenikovom pravu na pravičan postupak. Međutim, za razliku od nekih zemalja gdje je problem pogrešno osuđenih relativno česta pojava (npr. SAD), taj problem je kod nas zanemariv. Puno veći problem našeg pravosuđa su situacije gdje je okrivljenik prekomjerno izložen pravosudnim greškama u postupku koji se okonča osuđujućom presudom, ali sama osuda nije pogrešna. Pritom nisu problem pravosudne greške koje je okrivljenik sam prouzročio jer on i treba snositi njihove posljedice, već one koje su nastale bez njegove krivnje. To su primjerice situacije gdje je sud uzeo u obzir nezakoniti dokaz koji je trebalo izuzeti pa mu je poništena presuda ili je napisao proturječno obrazloženje u presudi. Ovakve pogreške ponekad dovode i do višestrukog ponavljanja postupka, a na kraju skupo koštaju okrivljenika jer on snosi i te prekomjerne troškove. U ovoj konstelaciji se javljaju nekoliko suprotstavljenih teza.

S jedne strane postavlja se argument da okrivljenik koji je doista kriv za djelo koje mu se stavlja na teret nema pravo prigovarati troškovima postupka ma koliki oni bili jer on time što je počinio kazneno djelo snosi određene rizike. Vozač koji je skrivio prometnu nesreću odgovara za smrt teško ozljeđene osobe unatoč tome što joj je liječnik greškom izvršio trepanaciju na lijevoj umjesto na desnoj strani lubanje,¹ a analogno tome treba snositi i teret troška eventualnih pravosudnih grešaka u postupku u kojem se utvrđuje njegova kaznena odgovornost. Ipak, u spomenutom slučaju će i liječnik koji je suuzrokovao smrt odgovarati za nesavjesno liječenje, a naravno i bolnica za naknadu štete, te se analogno tome ipak postavlja pitanje suodgovornosti za pravosudne greške.

Daljnji argument polazi od pravno-realističkog shvaćanja Malcolma Feeleya da sudski postupak treba predstavljati svojevrsnu kaznu za okrivljenika: „*the process is the punishment*“.² Njegovo empirijsko istraživanje sustava nižih kaznenih sudova u SAD-u, navelo ga je na zaključak da odsustvo formalnog "pravičnog postupka" (*due process*) preferiraju sve strane u američkom kaznenom postupku, a posebno okrivljenici. Troškovi koje podrazumijeva taj formalni „pravičan postupak“ su izrazito visoki i daleko premašuju izrečenu novčanu ili zatvorsku kaznu, gdje Feeley navodi, između ostalog, izgubljene plaće od propuštenog posla, provizije za jamčevinu, odvjetničke naknade i izgubljeno vrijeme. Za njega najvažniji interes okrivljenog nije da osigura formalni trag sudskog postupka, već da smanji potrošeno vrijeme i novac. Feeley je na temelju svog istraživanja utvrdio da su se obrana i tužiteljstvo u praksi često složili da je predraspravni postupak dovoljan da bi djelovao specijalno-preventivno na okrivljenika. Iz tog shvaćanja proizlazi da su visoki troškovi sudskog postupka poželjni kako bi se djelovalo na okrivljenika da se nagodi s tužiteljstvom. Međutim, ako ovu tezu prenesemo na problematiku koja je predmet ovog rada, za razliku od američkih suđenja koja su jednako skupa za sve, ovdje je sudski postupak skup za one okrivljenike koji nisu imali sreću da im se postupak okonča jednim suđenjem nego im presuđuje više puta na više razina i na kraju oni plaćaju te troškove koji su nastali bez njihove krivnje. S druge strane, oni koji su imali sreću da im se pravilno presudi „iz prve“ u financijskom smislu se nalaze u daleko povoljnijem položaju.

Konačno, ova problematika se može promatrati iz perspektive da se trošak pravosudnih grešaka koje su dovele do odugovlačenja postupka anulira ili barem ublažava zakonskom mogućnošću da predmet padne u zastaru ili da se okrivljeniku isplati primjerena naknada zbog povrede prava

---

¹ Vrhovni sud Hrvatske je u ovom predmetu (I Kž-302/86) prvotno presudio da se smrt žrtve teško povrijeđene u toj nesreći ne može staviti na teret vozaču, nego samo teška tjelesna ozljeda koju je izravno prouzročio, s obzirom da do smrti ne bi došlo da je zahvat pravilno izvršen, ali je kasnije ispravio svoje stajalište i pripisao smrtnu posljedicu odgovornosti vozača (I Kž-341/89).

² Feeley, M., *The Process is the Punishment: Handling Cases in a Lower Criminal Court*, Russell Sage Foundation, 1979.

na suđenje u razumnom roku. Ipak, valja imati u vidu da se svrha navedenih instituta razlikuje od pitanja troškova postupka nastalih pravosudnim greškama. Svrha zastare je prvenstveno kriminalno-političkog karaktera s obzirom na to da se ona opravdava propustom države da poduzme kazneni progon i osudi počinitelja. Nakon proteka određenog vremena, čije trajanje ovisi od težine kaznenog djela u apstraktnom smislu tj. od propisane kazne, gubi se legitimnost kaznenog progona jer niti javnost niti žrtva više nije zainteresirana da se osudi počinitelja, a gubi se i potreba za ostvarivanjem svrhe kažnjavanja i zaštitne funkcije kaznenog prava jer ne postoji više niti društvena opasnost koja se realizirala počinjenjem predmetnog kaznenog djela. Svrha naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku jest da se okrivljeniku naknadi šteta zbog potrošenog vremena na pravdu, ali će na kraju i on uz osuđujuću presudu morati snositi cjelokupni trošak tog postupka. Osim toga, visoki troškovi se mogu pojaviti i u kratkom roku ako je sam postupak na pojedinoj instanci brz, ali se zbog pravosudnih grešaka ponavlja.

II. POVREDA PRAVA NA PRAVIČAN POSTUPAK KROZ ASPEKT TROŠKOVA IZABRANOG BRANITELJA

Pod pojmom *prava na pravičan postupak* u strukturi kaznenog postupka Republike Hrvatske podrazumijeva se skup prava koja se odnose na postupanje pred sudovima čija realizacija omogućuje ostvarenje svrhe sudskog postupanja za koju se može ustvrditi da je određena odredbom članka 1. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku.³ Ono se danas smatra *stožernim načelom* kaznenog postupka.⁴

Pravo na pravičan postupak u Republici Hrvatskoj konstitucionalizirano je odredbom članka 29. stavak 1. Ustava i predstavlja temeljno načelo svakog sudskog pa tako i kaznenosudskog postupanja.⁵ Određivanje značenja sintagme „prava na pravičan postupak“ od iznimne je važnosti za sve sudionike kaznenog postupka, a osobito za okrivljenika, imajući u vidu kako se efekti postupka prvenstveno reflektiraju kroz njegovu poziciju. Stoga je i zainteresiranost okrivljenika za suštinsku realizaciju predmetnog prava očekivano najizraženija.

Pravo na pravično postupanje obuhvaća kompleksan skup prava, uobičajeno klasificiran kroz sustav općih i posebnih jamstava. Jedno od posebnih jamstava koje ono podrazumijeva je pravo na izabranog branitelja, sadržano u članku 29. stavak 2. alineja 3. i 4. Ustava RH i u članku 6. stavak 3 c Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava. Budući da se niti jedna sastavnica prava ne pojavljuje izolirano potrebno je imati u vidu da se i ograničenja unutar tog segmenta odražavaju na ostvarenje ostalih komponenti kao i na suštinu pravičnog postupanja. Pravo na branitelja, u svojoj suštini iznimno kompleksno, u ovom radu se promatra isključivo kroz prizmu prava na izabranog branitelja i to kroz kontekst utjecaja troškova potrebnih za realizaciju toga prava na oživotvorenje načela pravičnog postupanja u situacijama kada dolazi do ukidanja presuda i potrebe ponavljanja kaznenog postupka. U praksi se javljaju problematski slučajevi u kojima se kazneni postupci ponavljaju iz razloga koji nisu uzrokovani skrivljenim postupanjem okrivljenika, a koje u konačnici završavaju pravomoćnom presudom kojom se okrivljenik oglašava krivim.

Učinak koji nastaje ukidanjem presude i potrebom ponavljanja kaznenog postupka notorno se odražava kroz povećanje troškova koji se odnose na konzumaciju prava na branitelja. Hipoteza ovoga rada je da se u takvim situacijama te posljedice izravno reflektiraju na proklamirano pravo na pravično postupanje. Pritom se nastoji pronaći odgovor na pitanje da li u takvim

---

³ Zakon o kaznenom postupku, Republika Hrvatska, Narodne novine br. 52/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13 - u daljnjem tekstu: ZKP.

⁴ Krapac, D., Kazneno procesno pravo Prva knjiga: Institucije, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007. str.65

⁵ Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni i neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.

situacijama dolazi do povrede prava na pravično suđenje te da li u slučaju nastanka takve povrede postoje kompenzatorni mehanizmi.

1. Pravo na pravično suđenje

U okviru *prava na pravično suđenje* podrazumijeva se skup prava koja pripadaju okrivljeniku od čije realizacije ovisi oživotvorenje načela vladavine prava.⁶ Prema dominantnom shvaćanju u procesnoj literaturi, koncept prava na pravično suđenje pojavljuje se u anglosaksonskom pravnom sustavu kao odraz aktivnosti suda kojima se poboljšava položaj okrivljenika u odnosu na modalitete korištenja postojećih te uvođenja novih oblika prava radi usklađivanja procesne moći, odnosno radi postizanja što je moguće veće procesne ravnopravnosti.⁷ Predmetno načelo je kao izraz demokratskog dostignuća u zaštiti prava zaživjelo u međunarodnim dokumentima i postalo sastavni dio svih demokratskih sudskih postupaka.⁸

Kontinuirani razvoj standarda prava na pravično suđenje nameće potrebu zaštite dostignute razine te aktivnog pristupa radi iznalaženja kvalitetnijih načina za praktično ostvarenje proklamiranih prava uz puno poštivanje načela zakonitosti. Ostvarenje svrhe sudskog postupanja nije moguće ukoliko se aktivnosti suda ne odvijaju u skladu sa dosegnutim standardima prava na pravično suđenje. Brojnost i složenost tih standarda, kao i potreba kontinuiranog razvoja aktivnost suda čine nadasve zahtjevnom.

Upravo radi očuvanja dostignutih standarda i prilagodbe novim uvjetima, zabrinjava činjenica što se u okvirima hrvatskog pravosuđa, po riječima sada već bivše predsjednice Ustavnog suda Jasne Omejec, ne pridaje dostatna pažnja *interpretaciji pravnih normi u skladu sa suvremenim tendencijama*.⁹ Kada se govori o suvremenosti standarda u hrvatskom pravnom prostoru ne može se zaobići činjenica kako je prodor modernih tendencija zaštite ljudskih prava omogućen ratifikacijom Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Imajući vidu da je Konvencija sukladno članku 141. Ustava¹⁰ po svojoj pravnoj snazi iznad zakona, a *de facto* čak i iznad Ustava u dijelu koji se odnosi na zaštitu temeljnih ljudskih prava i sloboda, te da je ovlašten tumač Konvencije Europski sud za ljudska prava, evidentno je da su njegova stajališta koja izražava u tumačenju sintagme prava na pravično suđenje od relevantnog značenja i za interpretaciju u domaćem pravnom poretku.

Ta činjenica ne nameće zaključivanje da su kreativne mogućnosti sudaca u Republici Hrvatskoj u odnosu na tumačenje sastavnica prava na pošteno suđenje ograničene. S obzirom na narav prava koja proistječu iz Konvencije i potrebe njihovog evolutivnog tumačenja kao i potrebe uvažavanja različitosti pojedinih pravnih sustava, njihov kreativni potencijal ni na koji način ne bi trebalo dovoditi u pitanje. Samoograničavanje Europskog suda primjenom načela *granica procjene* uz primjenu načela *supsidijarnosti* ide u prilog kreativnoj interpretativnoj ulozi primjenjivača prava u domaćem pravnom sustavu.

---

⁶ Prema Međunarodnoj komisiji pravika (International Commission of Jurists) vladavina prava je više od formalnog korištenja pravnih instrumenata, ona je također i vladavina pravde i zaštita svih članova društva od prekoračenja ovlasti vladajućih. Brants, C., Policing and the criminal law in a democratic society, in N.A. Uildriks (ed.), Police Reform and Human Rights: Opportunities and Impediments in Post-Communist Societies, Intersentia, Antwerpen – Oxford, str. 15

⁷ Suprotno smatra Damaška koji je pronašao pojedine karakteristike pravičnog postupka u mišljenjima talijanskih pravika 12. stoljeća. Damaška, M., The Quest for Due Process in the Age of Inquisition. The American Journal of Comparative Law, Vol. 60, no. 4 (2012), str. 954.

⁸ Opća deklaracija o ljudskim pravima; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima; Europska Konvencija o ljudskim pravima.

⁹ Omejec, J., Ustavni sud kao most između dva pravosudna pristupa interpretaciji, Međunarodni znanstveni skup o pravnim načelima u pravnoj teoriji i sudskom odlučivanju, Rijeka, 2014.

¹⁰ Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati i ukidati samo uz uvjete i na način koji su njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.

U pravnoj realnosti dovoljno je otvorenih pitanja koja nameću dinamičan i kreativan pristup u tumačenju prava na pravično suđenje, a tu obvezu nameće i narav Konvencije koja se promatra kroz aspekt *živućeg organizma*. Ovdje važnu ulogu zauzima i Ustavni sud RH koji i sam redovito primijenjuje Konvenciju i pravne standarde ESLJP-a. Iako značaj djelovanja Ustavnog suda treba ocijeniti pozitivno i izraziti zadovoljstvo zbog prihvaćanja evolucijskih tehnika tumačenja, bilo bi poželjno da svojim pristupom dodatnog napora omogući još značajniji i kreativniji pristup u području zaštite ljudskih prava, od kojih je područje zaštite prava osoba koje se nalaze u domeni kaznenog postupanja iznimno značajno, prvenstveno stoga što u tom području postoji jasno izraženi disparitet moći u korist organa gonjenja. U prilog teze o značajnoj rezervi Ustavnog suda u tom području valja ukazati na stav jednog od sudaca tog suda, Mate Arlovića:

„...Ovo je prava prigoda da se i sam pridružim svima onima koji izražavaju s jedne strane žaljenje da Ustavni sud Republike Hrvatske više ne koristi evolutivnu metodu i sudski aktivizam, iako za to ima ustavnu osnovu (vidi članak 3. Ustava), što je rijetkost među europskim državama, a s druge da izrazim nadu kako će to ubuduće činiti s više odvažnosti, dakako, vodeći računa o poštovanju temeljnih vrednota ustavnog poretka te samog ratia Ustava.“¹¹

Pri razmatranju prava na pravično suđenje potrebno je stalno imati u vidu kako i to pravo, kao i sva ostala prava koja Konvencija jamči, trebaju biti praktična i učinkovita, a ne teorijska i iluzorna, što predstavlja standard koji se u odlukama Europskog suda stalno naglašava.¹² Postupanje u skladu sa dosegnutim standardom nalaže sagledavanje stvarne pozicije okrivljenika, što nameće potrebu razmatranja praktičnih efekata pravila koja se u postupku primjenjuju. Unutar te domene najizravnije se ogleda obveza aktivističkog pristupa u odnosu na prava i poziciju okrivljenika u postupku.

U okviru naznačene potrebe nužno je stoga sagledavati i poziciju okrivljenika pri realizaciji svoga prava na izabranog branitelja i to kroz situacije koje nalažu potrebu ponavljanja postupaka uslijed pogrešaka sudova. Nepostojanje normativnog rješenja u ovom području dodatni je izazov za sve sudionike kaznenog postupka.

2. Pravo na izabranog branitelja

Pravo na branitelja zajamčeno je odredbama članka 29. stavak 2 alineja 3 i 4 Ustava RH. U brojnim odlukama Europski sud za ljudska prava naglašava kako je pravo na branitelja temeljno pravo među onima koje čine pojam pravičnog suđenja uz napomenu da to pravo osigurava djelotvornost ostalih jamstva iz čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.¹³ Europski sud za ljudska prava u svojoj praksi naglašava da okrivljenikov izbor branitelja mora biti uvijek poštovan,¹⁴ te da država smije odbiti poštovanje tog prava »samo zbog relevantnih i dostatnih razloga«. ¹⁵ Takav pristup slijedi i Ustavni sud RH koji u svojim odlukama preuzima stajališta Europskog suda i naglašava značaj slobodnog izbora branitelja.¹⁶ U uvjetima sve izraženije složenosti pravnih instituta, kako u materijalanom tako i u procesnom pravnom kontekstu te hipertrofije pravnih propisa značaj uloge branitelja biva sve

¹¹ Arlović M., Ustavnosudski aktivizam i europski pravni standardi, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 1/2014., str. 1.- 26.

¹² *Marckx v. Belgium*, App. No. 6833/74, 13 June 1979., para. 31.

¹³ *Poitrimol v. France*, App. No. 14032/88, 23 November 1993, *Demebukov v. Bulgaria*, App. No. 68020/01, 28 February 2008, *Salduz v. Turkey*, App. No. 36391/02, 27 November 2008, *Šebalj v. Croatia*, 4429/09, 28 June 2011.

¹⁴ *Goddi v. Italy*, App. No. 8966/80, 9. April 1984.,

¹⁵ *Croissant v. Germany*, App. No. 13611/88, 25 September 1992., , § 30

¹⁶ „Ustavni sud ističe da je pravo na slobodni izbor branitelja po okrivljenikovu izboru jedna od glavnih sastavnica ustavnog prava na obranu zajamčenog člankom 29. stavkom 2. alinejom 3. Ustava kao i člankom 6. stavkom 3. točkom c. Konvencije.“ (U-III-64667/2009 od 1.ožujka 2011).

značajniji. Stoga je sudjelovanje branitelja u kaznenom postupku *condicio sine qua non* oživotvorenja načela pravičnog suđenja.

Slobodan izbor branitelja nesumnjivo je jedan od iznimno značajnih trenutaka u domeni kaznenog postupanja. Osim neprijepornog značenja koje proistječe iz uloge branitelja u svojstvu stručnog procesno-pravnog pomoćnika potrebno je ukazati i na psihološki efekat koji se realizira kroz odnos povjerenja čime se dodatno osnažuje važnost slobodnog izbora. U predmetu Europskog suda za ljudska prava *Dvorski protiv Hrvatske*¹⁷ naglašava se pravo na slobodan izbor branitelja, a način razmatranja toga prava može se sagledavati kao primjer evolucijskog pristupa u tumačenju prava na branitelja. Naime, u tom predmetu se ističe kako *ne samo da okrivljenik ima pravo na branitelja već to pravo obuhvaća i slobodu izbora*. Uskraćivanje prava na slobodan izbor branitelja, neki od sudaca, u izdvojenom mišljenju, izjednačavali su sa povredom *prava na pristup* odvjetniku smatrajući kako je opravdano izjednačavati efekte povrede tih dvaju modaliteta miješanja u pravo na branitelja.¹⁸ Razlozi takavog stava mogu se razmatrati kroz tezu o iznimnoj važnosti uloge branitelja u smislu „čuvara postupovne ispravnosti“ te stoga i u zaključivanju da se povrede u domeni prava na branitelja održavaju u povredi načela vladavine prava. Konačno, u toj se odluci naglašava kako je „*pravo na branitelja temeljno pravo među onima koja sačinjavaju pojam poštenog suđenja i osiguravanja učinkovitosti ostalih jamstava opisanih u članku 6. Konvencije*.“¹⁹

Pravo na branitelja u svom opsegu i sadržaju evoluiralo i u normativnom aspektu. Recentan pokazatelj njegovog značenja i potrebe normativnog razvoja može se sagledavati i kroz odredbe Direktive 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. godine o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhidbenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima.

Evoluciju sadržaja prava na branitelja povijesno možemo sagledavati počevši od omogućavanja realizacije prava na branitelja pa kroz proširivanje sadržaja i opsega toga prava od najranijih stadija kaznenog postupka, promatranog u njegovom materijalnopravnom aspektu. Za konstatirati je kako samo omogućavanje prava na branitelja u sadašnjem trenutku toga razvoja ne može biti zadovoljavajuće premda je i ta mogućnost ne tako davno predstavljala izniman doseg. U tom smislu dostatno je ukazati na predmet iz anglosaksonskog pravnog područja *Gideon v. Wainwright* iz kojeg je razvidno kako je ne tako davno, još tijekom 70-ih godina prošlog stoljeća pred Vrhovnim sudom SAD-a vođena rasprava o pravu okrivljenika da bude zastupan pred sudom.²⁰

Posebno je problemsko pitanje naknade troškova za branitelja koji je okrivljeniku postavljen po službenoj dužnosti. Dio njemačkih autora smatra da je postavljanje branitelja protivno volji okrivljenika problematično ako se od okrivljenika kasnije traži naknada troškova branitelja postavljenog protiv njegove volje, kao dio ukupnih troškova postupka.²¹ Taj stav je u hrvatskoj literaturi podržao Pajčić „*budući da u slučaju postavljanja branitelja protivno volji okrivljenika, troškovi tog postavljenog branitelja ne bi smjeli ulaziti u troškove postupka koje je osuđenik dužan naknaditi*“.²² Međutim, nakon izmjena Zakona o kaznenom postupku iz

¹⁷ *Dvorski v. Croatia*, App. No., 25703/11, 20 October 2015.

¹⁸ *Ibid.*, zajedničko izdvojeno mišljenje sudaca Kalaydjieva, Pinto de Albuquerque i Turković.

¹⁹ *Ibid.*, § 101.

²⁰ *Gideon v. Wainwright*, 372 U.S. 335 (1963). U ovom predmetu se radilo o pravu na dodjelu branitelja povezanog sa nedostatkom materijalnih sredstava okrivljenika, a njegova važnost se ogleda u ukazivanju na ulogu branitelja u kaznenom postupku i problematiku realiziranja prava na branitelja.

²¹ Esser, R., Auf dem Weg zu einem europäischen Strafverfahrensrecht, De Gruyter, Berlin 2002., str.492; . Bohlander, M., 'Legal advice in criminal proceedings in the Federal Republic of Germany', Criminal Law Forum, 3, 1992, str. 412.-413. Vidi i Pajčić, M., Obvezna obrana – ograničenje prava okrivljenika da se brani sam? Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 25, broj 1/2018, str. 118.

²² *Ibid.*

2013. godine u Republici Hrvatskoj osuđenik može snositi i trošak postavljenog branitelja, ako mu to imovinsko stanje dozvoljava.²³ Upravo u kontekstu adekvatnijeg razmatranja realizacije prava na izabranog branitelja potrebno je ukazivati na potrebu intervencije u situacijama u kojima se sama suština prava dovodi u pitanje.

3. Pravo na branitelja i troškovi kaznenog postupka

Problematika prava na branitelja i troška njihovog angažmana u kontekstu troškova kaznenog postupka nije u Hrvatskoj, a ni u Sjevernoj Makedoniji dovoljno precizno regulirano za sve situacije koje se pojavljuju u praksi.²⁴

Funkciju branitelja ostvaruju odvjetnici, a u Republici Hrvatskoj iznimno i odvjetnički vježbenici. Sasvim je jasno kako se radi o sustavu pravne pomoći koji se obavlja u okviru profesionalne djelatnosti što podrazumijeva naplatnost usluga pružanja pravne pomoći. Naplata odvjetničkih nagrada i troškova regulirana je Tarifom koju utvrđuje i donosi Komora uz suglasnost ministra pravosuđa.²⁵ Budući da se radi o profesionalnoj djelatnosti osoba koja koristi usluge odvjetnika u obvezi je podmirivati troškove koji u kaznenom postupku nastaju s osnova zastupanja.

U hrvatskom kaznenopravnom sustavu pitanje troškova kaznenog postupka uređeno je Zakonom o kaznenom postupku (u glavi X) te Pravilnikom o naknadi troškova u kaznenom postupku.²⁶ Iz predmetnih odredaba proistječe kako je institut troškova reguliran na način da se primarno primjenjuje tzv. načelo gubitka spora uz stanovitu mogućnost korekcije primjenom socijalno ekonomskog kriterija. Upravo ta mogućnost korekcije od značenja je i za temu ovoga rada slijedom koje će se nastavno razmotriti mogućnost korekcije i u situacijama koje nisu izravno predviđene pozitivnim propisima.

Definicija troškova određena je odredbom članka 145 stavak 1. ZKP-a iz koje proistječe da su to izdaci od započinjanja pa do završetka kaznenog postupka, izdaci za dokazne radnje prije početka započinjanja postupka te izdaci za pružanje pravne pomoći. Iz odrebe članka 149. stavak 1. ZKP-a proistječe kako nužni izdaci okrivljenika te nužni izdaci i nagrada branitelja padaju na teret proračunskih sredstava *u slučaju obustave kaznenog postupka odnosno u slučaju donošenja presude kojom se okrivljenik oslobađa optužbe ili kojom se optužba odbija*²⁷. Iz navedenog proistječe kako je obveza plaćanja troškova, u pravilu, vezana uz donošenje presude kojom se okrivljenik oglašava krivim. U odnosu na naznačenu mogućnost korekcije toga načela, predviđena mogućnost oslobađanja od troškova, pa tako i troškova branitelja (ukoliko njegovi troškovi padaju na teret proračunskih sredstava) vezana je uz *imovinsko stanje* osuđenika u vrijeme izvršenja odluke o troškovima kaznenog postupka.²⁸

Evidentno je kako beneficiju neplaćanja troškova koji se odnose na branitelja, može (*ovisno o ocjeni predsjednika vijeća*) ostvariti okrivljenik koji je oglašen krivim ukoliko to opravdava njegovo imovinsko stanje i ukoliko se radi o branitelju koji je okrivljeniku postavljen ili

²³ Vidi čl. 145.-152. Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske. Štoviše propisano je u čl. 148.a tog Zakona i mogućnost da se 10 godina od pravomoćnosti odluke o troškovima postupka sazna da je imovinsko stanje osuđenika takvo da je u mogućnosti u cijelosti ili djelomično naknaditi te troškove, uključujući i troškove postavljenog branitelja, da se naknadno obveže osuđenika na naknadu tih troškova u cijelosti ili djelomično.

²⁴ Vidi Калажјиев Г., Мисоски Б., Илиќ Д. и Божиновски А., Ефективна одбрана во кривичните постапки во Република Македонија, Foundation Open Society Macedonia, Скопје, 2014., str. 49-57.

²⁵ Važeća Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika u Republici Hrvatskoj stupila je na snagu 27.10.2012., objavljena je u NN 142/2012 od 19.12.2012. s izmjenama i dopunama objavljenim u NN 103/2014 od 27.8.2014., NN 118/2014. od 3.10.2014. i NN 107/2015 od 7.10.2015

²⁶ Zakon o kaznenom postupku, i Pravilnik o naknadi troškova u kaznenom postupku, Republika Hrvatska, Narodne novine br. 152/08, 76/09 i 80/11

²⁷ Odredbom članka 140 stavak 2 Prekršajnog zakona značajno je ograničeno pravo na naplatu troškova zastupanja pa je za očekivati kako će takvo ograničenje biti predmet osporavanja i preispitivanja. Recentno rješenje u neskladu je sa shvaćanjem načela pravičnosti na kojem se temelji predmetni rad.

²⁸ Članak 148. stavak 6. Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske.

dodijeljen radi nemogućnosti podmirivanja troškova zbog slabog imovinskog stanja. Ukoliko međutim nije riječ o tzv. branitelju po službenoj dužnosti odnosno o postavljenom branitelju tada nije predviđena mogućnost da se troškovi branitelja nadoknađuju iz proračunskih sredstava u situaciji kada je okrivljenik oglašen krivim.

Iako prethodna situacija (regulirana mogućnost naknade troškova) nije u fokusu razmatranja ovog rada ista može poslužiti kao pokazatelj mogućnosti interakcije države u materiju troškova s poveznicom na imovinski status (imovinu) okrivljenika. U redovitim situacijama, koje ne sadrže osnov za oslobađanje, može se prihvatiti teza kako je sasvim logično i prihvatljivo da teret troškova kaznenog postupka snosi okrivljenik i ti troškovi tada suštinski predstavljaju svojevrsnu investiciju u ostvarenje legitimnog prava.

Istom logikom treba pristupiti i tezi kako nema opravdanog razloga za opterećivanje okrivljenika obvezom podmirivanja troškova koji nastaju uslijed nefukcionalnosti pravnog sustava i koji su samim time izvan dosega legitimnog očekivanja. Ukoliko trošak definiramo kao određeni novčani iznos koji se koristi u svrhu postizanja određenog cilja (realizacija prava na izabranog branitelja) tada je potrebno postaviti određene kriterije koji omogućavaju utvrđenje prekoračenja granice tzv. neizbježnih troškova za realizaciju premetnoga prava. Opterećenje okrivljenika koje nadilazi tu granicu može se smatrati nepravičnim.

Prvostupanjska presuda se može pobijati temeljem različitih žalbenih osnova što može rezultirati ukidanjem presude i vraćanjem prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. Neovisno o razlozima ukidanja prvostupanjske presude može se ustvrditi kako se isti odražavaju kroz nepravilnosti u provođenju prvostupanjskog postupka. Ponovno suđenje suštinski ukazuje na potrebu ispravljanja grešaka koje su počinjene u prethodnom postupku i koje u većini slučajeva nisu izazvane aktivitetom okrivljenika. U cilju ukazivanja na predmetnu problematiku, nastavno se naznačuje dio obrazloženja izražen u oduci Vrhovnog suda RH iz kojega se može ustvrditi kako povreda prava na pravično suđenje nameće obvezu ponavljanja postupka bez da je okrivljenik na bilo koji način uzrokovao takvo stanje:

“U takovoj procesnoj situaciji kako je izložena, kada su odbijeni svi dokazni prijedlozi obrana optuženika, sud je za utvrđenje krivnje optuženika raspolagao samo dokazima optužbe i obranama samih optuženika, što svakako u situaciji kada nakon tako provedenog dokaznog postupka optuženike proglašava krivima predstavlja povredu prava na pravično suđenje koje se ogleda kroz isključenje mogućnosti da optuženici barem pokušaju dokazati točnost svojih obrana kojima poriču počinjenje kaznenog djela, zbog čega pobijanu presudu kao cjelinu uopće nije bilo moguće ispitati...”²⁹

Razlozi ukidanja i upućivanja na ponovljeno suđenje nedvosmisleno ukazuju da prvostupanjski postupak nije bio pravilno proveden te da je uslijed toga povrijeđeno pravo okrivljenika na pravično suđenje kojemu je imanentno pravo na postupak određene kvalitete. U ponovljenom postupku za okrivljenika nastaju dodatne financijske obveze u odnosu na branitelja, a sve u realizaciji temeljene sastavnice prava na pravično suđenje. Budući da odredbama ZKP-a koje se odnose na troškove kaznenog postupka nije predviđena mogućnost naknade troškova obrane po izabranom branitelju koji nastaju u ponovljenom postupku kao izravan rezultat utvrđene nepravilnosti predmetna situacija nameće potrebu iznalaženja rješenja. Za očekivati je da nastup takve situacije podrazumijeva razmatranje pravednosti distribucije obveze na plaćanje troškova postupka i iznalaženja kriterija za utvrđenje tzv. ekvilibrijske točke u odnosu na tu obvezu. Sasvim je razumljivo kako su odstupanja od pravedne distribucije uobičajena, međutim, načelo pravednosti zahtijeva iznalaženje načina za kompenzaciju neravnoteže koja se pri tome uspostavlja.

---

²⁹ Županijski sud u Zagrebu KŽ-Us-7/14. U postupku koji je ukinut održano je gotovo 60 raspravnih ročišta. Kada se pri tome uzme u obzir kako se za određivanje odvjatničke nagrade primjenjuje Tbr. 4 st.1 alineja 4 tada je razvidno o kakvom se opterećenju za okrivljenika radi zbog ponavljanja postupka.

4. Modaliteti povreda prava na pravično suđenje koji nastaju ukidanjem presuda

Pojam *prava na pravično suđenje* ne obuhvaća hermetičnu numeraciju kriterija koje bi postupak trebao udovoljavati te je sagledavanje posljedica ponavljanja kaznenih postupaka potrebno sagledavati u kontekstu ostvarenja toga prava. Pri tome je posebnu pozornost potrebno posvetiti suštinskom *ratu* pojma pravičnosti koji se prije svega ogleda u jednakosti. U tom smislu pravičnost postupka nalaže i obvezu njegove kreacije sa svrhom omogućavanja što jednakijeg položaja sudionika u postupku. Bilo kakva neutemeljena privilegiranost sudionika u postupku rezultira nejednakošću, koja izravno dovodi do povrede načela pravičnosti.

Na nužnost iznalaženja adekvatnog rješenja predmetne situacije ukazuju i temeljne vrijedosti pravnog poretka sadržane u odredbi čl. 3. Ustava RH, među kojima se nalazi i jednakost. Promatrano sa financijskog aspekta, pozicija okrivljenika u ponovljenom postupku je nejednaka, a time i nepovoljnija u odnosu na poziciju državnog odvjetništva. Samim time očigledna je i favorizacija državnog odvjetništva i to temeljem osnove koja je neprikladna ukoliko se ta usporedba promatra kroz *načelo jednakosti*, budući da je temelj uspostavljene nejednakosti isključivo u nepravilnosti rada pravosudnog sustava.

Nejednakost položaja temeljni je indikator povrede prava na pravično suđenje koji iziskuje poduzimanje aktivnosti usmjerenih ka neutralizaciji nejednakosti koja je uzrokovana potrebom ponavljanja sudskog procesa. U takvim situacijama samo po sebi se nameće se pitanje da li je država u obvezi da aktivno djeluje, ili da ostane pasivna unatoč notornoj činjenici koja se ogleda u neosnovanom umanjenu imovine okrivljenika zbog obveze plaćanja usluge branitelja i u ponovljenom postupku.

Budući da pravo na pravično suđenje treba razmatrati kroz pojam *pozitivnog prava* koji je izravno povezan sa obvezom države da osigura mehanizme kojima se to pravo ostvaruje, tada bi svaka povreda takvog prava trebala ukazivati na potrebu aktivnog djelovanja radi anuliranja povrede toga prava. Kako povreda prava na pravično suđenje u ovakvim slučajevima nužno dovodi i do umanjena imovine tada reparaciju počinjene povrede nije moguće ostvariti isključivo vraćanjem predmeta na ponovno raspravljanje i odlučivanje. Stav po kojemu bi utvrđenje nepravilnosti i omogućavanje korekcije tih nepravilnosti u ponovljenom postupku bili dostatni za realizaciju prava na pravično postupanje treba kritički razmatrati i utvrditi utjecaj povrede prava na pravično suđenje na ostala prava okrivljenika.

Nužnost aktivnog djelovanja države u cilju postizanja ravnoteže za osobe koje se nalaze u nepovoljnom položaju previđena je primjerice i u međunarodnom dokumentu "Temeljna načela o ulozi odvjetnika" koji je usvojen na Osmom kongresu UN-a o prevenciji zločina i postupanju s prijestupnicima u Havani 1990. godine. U tom je dokumentu istaknuto da *vlade trebaju osigurati dovoljno sredstava za pravne usluge za siromašne i za druge osobe u nepovoljnom položaju*.

Nepovoljni financijski ishod za okrivljenika u uzročnoj je vezi sa djelatnošću organa državne vlasti pa se logičnim nameće stav da bi država trebala osigurati sredstva za troškove obrane okrivljenika u ponovljenom postupku. Nepovoljnost položaja okrivljenika u predmetnoj situaciji može se sagledavati i kroz posljedicu sudačke neučinkovitosti, a razvidno je kako okrivljenik ima pravo na učinkovit postupak. Iz Preporuke Vijeća ministara CM/Rec (2010) 12 o sucima proistječe da je učinkovitost nužan uvjet za zaštitu prava svake osobe, poštivanje odredaba članka 6. Konvencije, pravnu sigurnost i povjerenje javnosti u vladavinu prava: "*Pod učinkovitosti se podrazumijeva donošenje kvalitetnih odluka u razumnom vremenskom roku nakon nepristranog razmatranja svih pitanja, a učinkovitost su obvezani osigurati suci koji su odgovorni za upravljanje slučajevima.*"³⁰

³⁰ Preporuka CM/Rec(2010)12 Vijeća ministara zemljama članicama o sucima prihvaćena u *Vijeću ministara 17. studenog 2010. godine na 1098. sastanku zamjenika ministara: točka 30 I 31.*

Sasvim je nedostatno problematiku neučinkovitosti sagledavati isključivo kroz kontekst mogućnosti pobijanja takvih odluka bez razmatranja posljedica koje za okrivljenika nastaju u situacijama utvrđenja neučinkovitosti. Među ustavnim vrijednostima koje bi trebalo sagledavati pri iznalaženju rješenja za predmetnu situaciju od značaja je i prethodno navedena *vladavina prava*. Kako se *pravo na obranu* iskazuje kao sastavnica prava za oživotvorenje načela vladavine prava tada je potrebno ukazati i na stavove Ustavnog suda koji se odnose na interpretaciju toga načela. Ustavni sud naglašava da:

“Vladavina prava nije samo vladavina zakona, već vladavina po pravu koja – uz zahtjev za ustavnošću i zakonitošću, kao najvažnijim načelom svakog uređenog pravnog poretka – sadrži i dopunske zahtjeve koji se tiču samih zakonâ i njihova sadržaja.

U tom smislu Sud osobito ističe da u pravnom poretku utemeljenom na vladavini prava zakoni moraju biti opći i jednaki za sve, a zakonske posljedice trebaju biti izvjesne za one na koje će se zakon primijeniti. Sud također napominje da zakonske posljedice moraju biti primjerene legitimnim očekivanjima stranaka u svakom konkretnom slučaju u kojem se zakon na njih neposredno primjenjuje.”³¹

Ukoliko se pozicija okrivljenika u ponovljenom postupku sagledava kroz načelo vladavine prava tada je razumno očekivati da posljedice ukidanja odluke ne bi trebale ni na koji način dovoditi okrivljenika u nepovoljniji položaj, a nepriznavanje troškova ostvarenja prava u takvim situacijama izravan je pokazatelj povrede proklamiranog načela.

Stoga i ta *ustavna vrednota* nameće potrebu sagledavanja i adekvatnog reguliranja prava okrivljenika u ponovljenom postupku. Sagledavanje promatrane procesne situacije i iz perspektive *načela jednakosti oružja*, po kojemu svaka od stranaka u postupku treba imati *"razumnu mogućnost da u postupku brani svoja prava pod uvjetima koji ga ne stavljaju u bitno nepovoljniji položaj u odnosu na njenog protivnika"*³² ukazuje kako opterećivanje okrivljenika neskrivljenim troškovima predstavlja ugrožavanje njegovog prava na pravičan postupak.

Predmetna situacija može se sagledavati i kao *“svojevršno miješanje”* u pravo vlasništva okrivljenika budući da je u obvezi ponovnog plaćanja troškova kaznenog postupka u vidu troškova i nagrade branitelja. Takav pristup nalaže potrebu razmatranja legitimnosti miješanja, utvrđenja da li je poduzeto u javnom interesu kao i utvrđenja uspostavljanja pravičnog odnosa ravnoteže između potreba općeg interesa zajednice i zahtjeva za zaštitu temeljnog prava pojedinca. Članak 1. Prvog protokola uz Europsku Konvenciju garantira pravo na imovinu, što podrazumijeva i pravo na nesmetano uživanje imovine. Pojam imovine je u svrhu Konvencije autonoman i uključuje širok krug imovinskih interesa koji predstavljaju imovinsku vrijednost. Prihvatanje takvog koncepta imovine omogućava zaključak da je dodatno angažiranje novčanih sredstava u svrhu ostvarenja prava potrebno tretirati kao izravno miješanje u pravo vlasništva okrivljenika.

Stvaranje procesne situacije u kojoj je okrivljenik radi zaštite svojih legitimnih prava i ostvarenja jedne od temeljnih sastavnica pravičnog suđenja, radi pogrešaka suda, u obvezi plaćati povećane troškove obrane, ne može biti sagledavano kao postupanje u javnom interesu budući da je javnom intresu neprikladno kršenje načela pravičnosti. Kada se pozornost usmjeri na činjenicu da se u predmetnim slučajevima radi o pogreškama državnih organa tada je potpuno neprihvatljivo zanemarivati načela koja se izražavaju u odlukama koje se odnose na pitanja *miješanja u pravo vlasništva*, u kojima se izričito navodi *kako rizik svake greške koju napravi država treba snositi država, a propusti se ne smiju ispravljati na štetu osobe u odnosu na koju je učinjen propust.*³³ Primjena takvih stavova u predmetnoj materiji predstavljala bi adekvatnu reakciju na pogreške u radu sudova koje dovode do financijske ugroze okrivljenika.

³¹Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I-659/1994, od 15.3.2000.

³² *Kaufman v. Belgium*, 10938/84, 9 December 1986.

³³ *Gashi v. Croatia*, App. No. 32457/05, 13 December 2007. Vidi i praksu citiranu u predmetu *Čakarević v. Croatia*, App. No. 48921/13, 26 July 2018, §80. Stajalište da pogreške nadležnih tijela ne smiju ići na štetu

Okrivljenik je u obvezi snositi posljedice svoga postupanja i pokoriti se odluci suda, međutim, ne bi trebao biti u obvezi snositi troškove koji su izravna posljedica postupovnih mana prouzrokovanih od suda, čijem nastanku ni na koji način nije doprinio.

III. PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA RH

U odnosu na problematiku troškova postupka u praksi Komisije i Europskog suda za ljudska prava evidentne su promjene stavova koje ukazuju na evolutivni pristup institutu troškova postupka te se može očekivati daljnja razrada te problematike. Pregledom sudske prakse mogu se pronaći predmeti u kojima su iskazivani, s gledišta ovog trenutka, iznimno neprihvatljivi stavovi.

Prvotno, Europski sud je pitanje troškova staljao izvan domašaja *ratione materiae* naglašavajući kako ta problematika ne ulazi u područje primjene čl. 6. Konvencije uz obrazloženje kako se radi o sporednim pitanjima. Nepriznavanje prava na naknadu troškova postupka temeljilo se na tumačenju suda kako niti jedna odredba Konvencije nije davala za pravo osobi koja sudjeluje u postupku u svojstvu okrivljenika pravo na povrat novčanog iznosa koji se odnosi na troškove postupka, odnosno kako odredbe Konvencije ne nameću obvezu državama da u okviru svog sustava reguliraju pitanje naknade troškova postupka.

U nekim predmetima, obrazloženje vezano uz troškove sadržavalo je razloge koji su predstavljali suštinsko negiranje smisla proklamiranih prava. Tako primjerice, u predmetima *Leutscher protiv Nizozemske*³⁴ i *Lutz protiv Njemačke*³⁵ podnositeljima nije priznato pravo na naknadu troškova u situacijama kada protiv njih nije dovršen postupak uslijed nastupa zastare. Osim samog nepriznavanja prava na trošak osobito su neprihvatljivi stavovi kojima je presumirana krivnja osoba u odnosu na koje je postupak obustavljen, a koji su izraženi terminima „...okrivljeni bi vjerojatno bio osuđen.“ čime se izražavalo temeljno nepoštivanje presumpcije nevinosti iz odredbe članka 6. stavka 2. Konvencije.³⁶

Koncept živućeg organizma Konvencije izražen je i u tom području te su zauzeti stavovi koji su dijametralno suprotni iznijetima. Pitanje troškova razmatra se kroz različite segmente povrede prava³⁷ te je za očekivati da će se i u odnosu na problematiku koja je predmet razmatranja iznaći rješenja koja će odražavati proklamirane standarde.

Koncept živućeg organizma Konvencije nameće legitimno pravo na iznalaženje adekvatnih modela zaštite te ujedno i obvezu suda da takvu zaštitu i osigura. Time se otvorila mogućnost razmatranja troškova kroz segment prava na slobodan izbor branitelja.

Europski sud za ljudska prava je posebno razmatrao pitanje troškova postupka za branitelja po službenoj dužnosti u predmetu *Croissant protiv Njemačke*. U tom predmetu su ti troškovi, kako u pogledu branitelja koje je okrivljenik sam izabrao, tako i u pogledu branitelja koje mu je sud nametnuo, pali na teret okrivljenika uslijed osuđujuće presude. U zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava se pozvao na povredu čl. 3. st. 3(c) Konvencije, smatrajući da je njegovo pravo na pravično suđenje povrijeđeno time što mora platiti troškove trojice branitelja po službenoj dužnosti te što mu je jedan od njih postavljen protiv njegove volje. Sud u tom predmetu nije našao nijednu povredu, s čime se valja složiti imajući u vidu da je u njegovom predmetu

---

građana prihvaćeno je u nizu odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske (U-III-4673/2008 od 20.05.2009., U-III-1373/2009 od 7.7.2009., U-III-3063/2007 od 4.10.2011., U-III-405/2008 od 21.2.2012., U-III-5472/2012 od 4.4.2013., U-III-3332/2013 od 7.11.2013., U-III-6302/2010 i U-III-5196/2013 od 26.3.2014., U-III-2244/2014 od 6.6.2016., U-III-3488/2013 od 30.6.2016., U-III-2924/2016 od 21.09.2016., U-III-2255/2011 od 27.09.2016., U-III-6021/2016 od 11.01.2017., U-III-1153/2016 od 14.6.2017.).

³⁴ *Leutscher v Netherlands*, App. No. 17314/90, 26 March 1996.

³⁵ *Lutz v. Germany*, App. No. 9912/82, 25 August 1987.

³⁶ Novija praksa Europskog suda za ljudska prava ne iskazuje takve stavove. U prilog tome ukazujemo na odluku *Pelterau-Villeneuve v. Switzerland*, App. No. 60101/09, 28 October 2014.

³⁷ *Stankov v. Bulgaria*, App. No. 68490/2001, 12. July 2007; *Klauz v. Croatia*, App. No. 28963/10, 18 July 2013.

postupak pravomoćno okončan na efikasan način tj. bez ikakvih ponavljanja i dodatnih troškova za okrivljenika.

Važnost adekvatnog reguliranja troškova naglašena je i u recentnoj odluci Ustavnog suda RH u kojoj je odlučivano o ustavnosti Zakona o upravnim sporovima sa Ustavom.³⁸ Utvrđenje neustavnom odredbe čl. 79. Zakona o upravnim sporovima koja je onemogućavala naplatu troškova upravnog postupka indikativno je u prilog *teze o neprihvatljivosti plaćanja troškova koji nastaju uslijed nezakonitog rada*. Obrazloženje navedene odluke može se adekvatno primijeniti i pri rješavanju pitanja neuzrokovanih troškova u kaznenom postupku:

„Prema tome, upravni se spor po učincima koje može imati na ostvarenje i zaštitu prava i pravnih interesa građana može usporediti s parničnim ili kaznenim postupkom i njegovi troškovi mogu predstavljati velik teret za tužitelja u ostvarivanju prava na sudsku zaštitu njegovih subjektivnih prava prouzročenih nezakonitim radom uprave. Stoga se čini da takav postupak ne može biti pravičan ukoliko se ne osigura da stranka koja spor izgubi protivnoj stranci plati troškove postupka, koji su, u biti, izazvani nezakonitim aktom ili postupanjem države ili javnopravnih tijela. Takvo ograničenje prava na pristup sudu bilo bi ustavnopravno prihvatljivo samo u slučaju da za takvo ograničenje postoje objektivni i racionalno opravdani razlozi.“³⁹

Citirani stav Ustavnog suda Republike Hrvatske može se primijeniti na način da se parafrazira u vidu slijedeće dvije konstatacije:

1. *Troškovi kaznenog postupka mogu predstavljati veliki teret za okrivljenika u ostvarivanju prava koja mu pripadaju.*
2. *Postupak ne može biti pravičan ukoliko se ne osigura da okrivljenik ima pravo na naknadu troškova koji su izazvani obvezom provođenja ponovljenog postupka uslijed nepravilnog postupanja sudova.*

Za očekivati je da je upravo iznijeti stav Ustavnog suda u odnosu na troškove postupka⁴⁰ naznaka moguće promjene stava koji je izražen u ranijoj odluci U-I-4433/2007 od 22. listopada 2010. U tom predmetu, odlučivalo se o prijedlozima za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti Prekršajnog zakona.⁴¹ Ovdje je od značaja dio odluke koja se u odnosila na ustavnost odredbe članka 140 stavak 2 PZ-a.⁴² Tom odredbom propisano je da okrivljenik nema pravo na naknadu troškova za nužne izdatke i nagradu branitelja u slučaju ako se donese presuda kojom se optužba odbija. Okrivljenik ima pravo na naknadu tih troškova isključivo u slučaju ako se donese presuda kojom se oslobađa optužbe jer djelo nije prekršaj odnosno nema dokaza da je počinio prekršaj. Odlučujući o prijedlogu ocjene ustavnosti takvog rješenja Ustavni sud je tada istakao kako *pitanje troškova prekršajnog postupka nije ustavnopravno pitanje već pitanje svrsishodnosti modela odlučivanja o troškovima postupka*. Nadalje, Ustavni sud je u tom razmatranju iznio stajalište koje je nespojivo sa temeljnim načelima kaznenog postupka, uključujući i presumpciju nevinosti okrivljenika:

„Pravo okrivljenika iz članka 140 stavka 2 PZ-a predstavlja svojevrsnu naknadu štete koju je okrivljenik imao u vezi postupka koji se protiv njega vodio, a koji nije okončan utrdivanjem njegove krivnje za prekršaj.“⁴³ Naknada štete uvjetovana je alternativnim ispunjenjem dvaju uvjeta. Empirijski i statistički promatrano, zastara prekršajnog

³⁸ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I-2753/2012 od 27.9.2016

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Iako se radi o odluci koja se odnosi na troškove u strukturi upravnog postupka, naglašavanje značaja troškova i konektiranje mogućnosti naknade sa nezakonitošću i nepravilnošću rada upravnih organa od relevantnog je značenja i za troškove u strukturi kaznenog postupka.

⁴¹ Prekršajni zakon, Republika Hrvatska, Narodne novine br. 107/07 – u daljnjem tekstu PZ.

⁴² Članak 140 PZ-a mijenjan je člankom 21. Zakona o izmjenama i dopunama PZ-a koji je objavljen u NN 110/2015

⁴³ U odnosu na temu ovog rada iz citiranog dijela značajno je kako se pravo na naknadu troškova konektira sa pojmom štete.

*progona u preko 90 % slučajeva posljedica je opstrukcije prekšajnog postupka od strane počinitelja prekršaja. Prihvaćanje stajališta da okrivljenik i u slučaju obustave postupka zbog nastupanja zastare progona ima pravo na naknadu štete u vidu nadoknade troškova postupka značilo bi negiranje temeljnog pravila da onaj kome se šteta naknađuje nije kriv za nastalu štetu. Time bi okrivljenik izbjegao krivnju i kažnjavanje te, dodatno, neosnovano bio nagrađen za štetu za koju je odgovoran.*⁴⁴

U okviru razmatranja ovog rada iznijeti stavovi mogu se ocijeniti neprikladnima i u protivnostima sa vladavinom prava.⁴⁵ Iako su prethodno u radu naznačeni i predmeti ESLJP u kojima su bili sadržani identični stavovi, potrebno je naglasiti kako se radilo o predmetima iz ranijeg razdoblja (osamdesete i početak devedesetih) dok novija kazuistika više ne pokazuje takve tendencije.

IV. PITANJE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Prema obveznom pravu šteta predstavlja umanjnje nečije imovine. U predmetnim situacijama sasvim je nesporno kako dolazi do umanjenja imovine okrivljenika, kao i to da u kaznenopravnoj regulativi nije predviđena mogućnost naknade troškova. Pristup tematici troškova u kaznenom postupku koji se temelji na skrivljenoj uzrokovanosti evidentno proistječe iz odredbe članka 147. stavka 1. ZKP-a, te bi takav kriterij trebalo primjenjivati i u odnosu na troškove u čijoj je osnovi nepravilnost postupanja državnog organa. Načelo jednakosti, koje se proklamira kao sastavnica temeljnih vrijednosti pravnog poretka i ovdje ukazuje na potrebu zaštite prava okrivljenika.

Osim toga, u Zakonu o sudovima⁴⁶ propisano je da „*Republika Hrvatska odgovara za štetu koju stranci u postupku nanese sudac svojim nezakonitim ili nepravilnim radom u obnašanju sudačke dužnosti*“ (čl. 105.).⁴⁷ Navedena odredba također može biti osnova za reparaciju pričinjene štete kada bi sudovi povredu prava na pravično suđenje sagledavali kroz stvarnu poziciju pojedinca, uz aktivan pristup koji podrazumijeva razmatranje *ne samo formalnih pravila već i njihove neizravne i praktične efekte*.⁴⁸

Odredba članka 149. stavak 1. ZKP-a⁴⁹ u ovakvim situacijama nije primjenjiva te je u ovom području otvorena mogućnost kreativnog sudskog aktivizma uz primjenu evolutivnog kriterija i time oživotvorenja temeljnih prava koja pripadaju okrivljeniku u kaznenom postupku.

U prilog tezi o nepravičnosti obveza na plaćanje troškova koje okrivljenik nije uzrokovao može se razmotriti i situacija privatnog tužitelja i oštećenika u svojstvu tužitelja. Naime, iako su u obvezi plaćanja troškova kaznenog postupka ukoliko okrivljenik nije oglašen krivim, situacije u kojima se oslobađaju od podmirenja te obveze temeljem članka 149. stavak 3. ZKP-a su ovdje znakovite. Radi se o situacijama kada je postupak obustavljen ili je donesena odbijajuća presuda zbog smrti okrivljenika ili zato što je nastupila zastara zbog odugovlačenja postupka koji se ne može pripisati krivnji oštećenika kao tužitelja ili privatnog tužitelja. Primjenom identičnih kriterija trebalo bi se iznaći rješenje za troškove okrivljenika koji se ne mogu

⁴⁴ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I-4433/2007 od 22.10.2010.

⁴⁵ U okviru kaznenog i prekršajnog postupka predviđeni su mehanizmi usmjereni onemogućavanju eventualne zlouporabe prava okrivljenika pa je stav Ustavnog suda moguće promatrati i kroz neadekvatno vođenje postupka. U svakom slučaju stav koji se zasniva na presumpciji krivnje u protivnosti je sa standardima koji se odnose na poziciju okrivljenika.

⁴⁶ Zakon o sudovima, Republika Hrvatska, Narodne novine br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16.

⁴⁷ Republika Hrvatska odgovara za štetu koju stranci u postupku nanese sudac svojim nezakonitim ili nepravilnim radom u obnašanju sudačke dužnosti.

⁴⁸ Vidi Bačić P., Konstitucionalizam i sudski aktivizam, Split, 2010., str. 268

⁴⁹ Prema navedenoj odredbi, kada se obustavi kazneni postupak ili kada se donese oslobađajuća ili odbijajuća presuda, sud određuje da troškovi kaznenog postupka te nužni izdaci okrivljenika i nužni izdaci i nagrada branitelja padaju na teret proračunskih sredstava.

pripisati njegovoj krivnji. Obveza ponavljanja postupka zbog greške suda tipičan je primjer izostanka krivnje okrivljenika.

Budući da nema pozitivnog propisa koji u okviru kaznenog postupka izravno omogućuje okrivljeniku da zatraži donošenje odluke o priznavanju troškova ponovljenog postupka, takvu mogućnost potrebno je sagledavati kroz mogućnost podnošenja tužbe protiv Republike Hrvatske radi naknade štete koja je nastala uslijed nepravilnog rada.

Iz dosadašnje sudske prakse proizlazi da su sudovi cijenili da je jedna od pretpostavki odgovornosti države za štetu uslijed nezakonitog i nepravilnog rada trebala biti i utvrđenje postojanja volje ili barem pristanka da se povrijede prava ili interesi neke osobe.⁵⁰ Takvi stavovi su u suprotnosti sa konceptom objektivne odgovornosti države za štetu koju prouzroče državni organi. Propisi u Hrvatskoj koji reguliraju oblike odgovornosti države za štetu u pojedinim situacijama su međusobno neusuglašeni pa bi *de lege ferenda* barem temeljne opće pretpostavke odgovornosti države za štetu trebalo zakonski urediti.⁵¹

Postojanje volje ili pristanka od značaja je za pitanje regresne odgovornosti osobe koje je štetu počinila, a ne i za odgovornost same države koja je suštinski *culpa in eligendo*, dakle, odnosi se na grešku u izboru osobe koja je počinila štetu u ime države. Prema tome, sva šteta koju počinu ta pogrešna osoba može se pripisati jedino objektivnoj odgovornosti države. Ispravnost takvog stava podupire i tumačenje Ustavnog suda RH iz kojeg proistječe da postojanje volje ili pristanka na nanošenje štete nije uvjet za utvrđenje odgovornosti, već da se utvrđenje odgovornosti temelji isključivo na načelu uzročnosti.⁵² Osobito je značajan stav Ustavnog suda RH koji je izražen u istoj presudi, a koji glasi: “Primarna i neposredna odgovornost države za štetu zbog nezakonitog ili nepravilnog rada tijela državne i javne uprave poseban je izraz načela vladavine prava, jedne od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske utvrđene u članku 3. Ustava.”⁵³

Ukoliko se pozicija okrivljenika u ponovljenom postupku sagleda kroz prizmu iznijetog stava tada je razvidno kako isti podupire tezu o odgovornosti države zbog ispunjenja svih konstitutivnih elemenata koji se odnose na nepravilnost rada, štetu i postojanje uzročnosti. Kriteriji odgovornosti države za rad sudova mogu se sagledavati i iz judikature Europskog suda pravde koji su prvi puta razmatrani u predmetu *Francovich* u kojem je tema rasprave bila odgovornost države zbog štete koja nastaje neprimjenom ili nepravilnom primjenom prava EU.⁵⁴ Načela izražena u toj presudi prikladna su za podupiranje teze o odgovornosti države u situaciji koja je predmet članka. Potrebno je imati u vidu kako su kriteriji razvijeni u odnosu na zaštitu takozvanih europskih subjektivnih prava pred nacionalnim sudovima, kao i činjenicu da se radi o nedovršenom procesu, što ujedno ukazuje i na aktualnost predmetne tematike.

Kriteriji koji su tom prigodom, kao i u kasnijim odlukama određeni (primjerice u predmetu *Brasseur*)⁵⁵, prikladni i za razmatranje i postupanje pri povredi prava okrivljenika koja je

---

⁵⁰ “Temeljna pretpostavka takve odštetne odgovornosti je postojanje nepravilnog ili nezakonitog rada suda koji postoji samo u slučaju činjenja odnosno nečinjenja suprotnog uobičajenom ili propisanom načinu postupanja uz volju ili pristanak da se takvim postupanjem oštete prava ili interesi okrivljenika.” (Vrhovni sud RH, Rev-2320/97).

⁵¹ Vidi Bukovac Puvača M., Žunić Kovačević N., Problem temelja odgovornosti države za štetu prouzročenu nezakonitim i nepravilnim radom njenih tijela, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, v. 32, br. 1 (2011), str. 271-295

⁵² Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-2314/2005 od 21. veljače 2007. godine :” Nadležni sudovi pogrešno smatraju, naime, da je za javnopravnu odgovornost Republike Hrvatske za štetu bitno postojanje volje ili pristanka da se nezakonitim ili nepravilnim radom oštete prava i interesi trećeg...”

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Francovich, Bonifaci et al. v. Italy*, joined cases C-6/90 and C-9/90, 19 November 1991.

⁵⁵ *Brasserie du Pêcheur v. Germany and R. v. Secretary of State for Transport, ex. p. Factortame*, joined cases C-46/93 and C-48/93, [1996] E.C.R. I-4845, 5 March 1996.

prouzrokovana nepravilnim radom suda.⁵⁶ Prema dosadašnjoj praksi Europskog suda pravde država odgovara za štetu pojedincu pod sljedećim pretpostavkama:

1. povrijeđena je norma prava Zajednice sa svrhom dodjele subjektivnog prava čiji se sadržaj tom normom može utvrditi;
2. povreda je dovoljno ozbiljna (to je uvijek ako država nije imala nikakav ili je imala samo minimalni stupanj diskrecije, a ako je diskrecija države postojala povreda je dovoljno ozbiljna ako je država očito i teško prekoračila granice te diskrecije);
3. postoji izravna uzročna veza između povrede norme i štete nastale pojedincu.⁵⁷

U pravu EU, kao i u nacionalnom zakonodavstvu, brojne norme, uključujući i one najvišeg ranga, reguliraju pravo na pravično suđenje iz čega proistječe subjektivno pravo okrivljenika na postupanje u skladu sa standardima pravičnog suđenja.⁵⁸

Ozbiljnost povreda može se ovdje sagledavati i kroz narav povreda koje su počinjene od strane suda, a koje su u ZKP-u naznačene kao bitne.⁵⁹ Ukoliko prvostupanjski sud počinu bitnu povredu određaba kaznenog postupka uslijed koje povrede se suđenje ponavlja, tada je legitimno očekivati da okrivljenik nije u obvezi trpiti štetne posljedice koje iz takve situacije nastaju u domeni njegovog prava na obranu. Holistički pristup, uz razmatranje iznijetih kriterija, nameće potrebu reguliranja takvih situacija i nadoknade štete koje uslijed toga nastaju za okrivljenika. Utvrđenje povrede, ukidanje presude i vraćanje na ponovno suđenje nedostavno je budući da se pogreška suda odražava i kroz slabljenje financijske moći okrivljenika umanjnjem njegove imovine.⁶⁰ Kako zaštita prava treba udovoljavati kriteriju djelotvornosti tada je razvidno kako je i u odnosu na izravnu posljedicu sasvim nesporne povrede temeljnog prava okrivljenika potrebno proširiti pravnu zaštitu.

Konačno, pravo na naknadu štete okrivljenik može ostvarivati podnošnjem tužbe za naknadu štete uz prethodno obraćanje sa zahtjevom za mirno rješenje spora. U ovom trenutku nema saznanja da su takvi potupci vođeni, međutim za očekivati je kako će i takvi zahtjevi biti postavljeni.

V. DVA MODELA ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA TROŠKOVA NASTALIH PRAVOSUDNOM GREŠKOM

1. Mogućnost djelomične kompenzacije

Ponavljjanje postupka zbog grešaka koje okrivljenik nije prouzročio ogledaju se kroz umanjjenje imovine okrivljenika, uslijed čega, kao što je ranije istaknuto, može doći i do povrede određaba Protokola 1. uz EKLJP odnosno do povrede prava vlasništva. Pri utvrđivanju te povrede od krucijalnog je značenja razmatranje *tzv. kriterija pravedne ravnoteže* između zahtjeva općeg interesa i zahtjeva zaštite temeljenih prava. Naime, u sudskoj praksi je općeprihvaćen stav kako u slučaju postojanja legitimnih ciljeva javnog interesa naknada štete koja je prouzročena miješanjem u pravo vlasništva može biti manja od naknade pune tržišne vrijednosti.

Ukoliko predmetnu situaciju sagledavamo kao legitimno ograničavajuću u odnosu na punu kompenzaciju, tada je jedna od mogućnosti i da se za razrješenje takvog sukoba (javnog i privatnog) interesa analogno primjeni model koji se primjenjuje u odnosu na *tzv. obranu po službenoj dužnosti*. U Republici Hrvatskoj, u situacijama u kojima se okrivljeniku omogućuje

⁵⁶ Zahtjeva se utvrđenje povrede norme sa svrhom dodjele subjektivnog prava, dovoljna ozbiljnost povrede i postojanje uzročne veze između povrede norme i nastupjele štete za pojedinca

⁵⁷ Čapeta, T., Odgovornost države za štetu u pravu Europske zajednice, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3.-4., Zagreb, 2003., str. 809-810; Bukovac Puvača M., Žunić Kovačević N., op.cit., str. 280.

⁵⁸ Vidi čl. 47. Povelje o temeljnim pravima Europske Unije (2012/C 326/02).

⁵⁹ Članak 468 Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske.

⁶⁰ U odluci *Kaufmann v. Belgium*, App. No. 10938/84, 9 December 1986., § 89, u odnosu na tumačenje koje se odnosi na vrstu i visinu štete sud je istaknuto da naknada gubitka ili štete uzrokovane pojedincima kao rezultat povrede prava Zajednice mora biti razmjerna pretrpljenom gubitku ili šteti kako bi se osigurala djelotvorna zaštita njihovih prava.

odbrana po službenoj dužnosti odvjetniku koji preuzima funkciju branitelja odobrava se naknada odvjetničkog honorara u iznosu koji je vezan uz Tarifu⁶¹ na način da se priznaje 30% od cijene određene Tarifom. Dakle, okrivljeniku koji bi sam izabrao branitelja Takav pristup mogao bi predstavljati minimum standarda za obeštećenje okrivljenika u procesnoj situaciji koja je predmet razmatranja. Ovakav model bilo bi moguće realizirati vrlo jednostavnom intervencijom u odredbe ZKP-a koje se odnose na troškove. Međutim, ona ne riješava situaciju na adekvatan način gdje je okrivljeniku već postavljen odvjetnik po službenoj dužnosti. Stoga se kao alternativno rješenje predlaže drugi model.

2. Mogućnost kompenzacije svojevrsnim prebijanjem

Druga mogućnost je modelirana prema stajalištu izraženom u odluci Njemačkog Saveznog Vrhovnog suda koja se referirala na potrebu obeštećenja okrivljenika u slučaju povrede prava na pravično suđenje kroz segment prava na razuman rok.⁶² Prema toj odluci, u slučaju odugovlačenja okončanja kaznenog postupka protivnog načelu pravne države u mjeri koja se suprotstavlja državnom zahtjevu za kažnjavanjem, sudovi moraju u presudi to prekoračenje ne samo uzeti u obzir kao olakotnu okolnost pri odmjeravanju kazne, nego ga – kao obeštećenje okrivljenika za predugo trajanje postupka - brojčano izraziti kao dio kazne koja se treba smatrati već izdržanom.⁶³

Predmetni pristup je iznimno znakovit budući da povredu jednog aspekta prava na pravično suđenje dovodi u vezu sa potrebom kompenzacije. Iako se u naznačenom slučaju radi o povredi prava na suđenje u razumnom roku, u odnosu na temu ovog rada iskazani stav sasvim je komparabilan.

Iznos troškova koji premašuje neizbježne troškove odbrane moguće je poprilično točno utvrditi, a taj iznos činili bi troškovi koji su povezani sa potrebom vođenja ponovljenog postupka.

U situacijama koji se odnose na izricanje kazne zatvora preračunavanje takvih troškova u dio izdržane kazne bilo bi moguće analognom primjenom odredbi koje se odnose na institut zamjene novčane kazne kaznom zatvora (tzv. supletorni zatvor) ili naknade štete za vrijeme provedeno u istražnom zatvoru u postupku koji je okončan oslobađajućom presudom.

Kompenzacija pričinjene štete mogla bi biti ostvarena priznavanjem prava na isplatu novčanog iznosa u skladu sa pravilima koji se odnose na podmirenje troškova odvjetnika koji je određen po službenoj dužnosti.

Takav modalitet, iako nepovoljan za okrivljenika, predstavljao bi barem djelomičnu kompenzaciju i ujedno iskazivao spremnost države da pristupi razmatranju predmetne problematike.

VI. ZAKLJUČAK

Johna Rawls je u svojoj teoriji pravednosti pošao od ideje da u pravednom društvu pravda treba biti jednaka za sve, ali ga je njegova filozofska analiza dovela do zaključka da su konkretne nejednakosti pravedne ukoliko veću korist od toga imaju slabiji.⁶⁴ Poznato je da je u kaznenom postupku slabija strana okrivljenik koji ulazi u konfrontaciju s policijskim i pravosudnim aparatom kojim raspolaže država, a pritom se okrivljeniku jamči pravo na branitelja. Neke postupovne odredbe imaju za cilj umanjiti tu procesnu nejednakost, primjerice, presumpcijom okrivljenikove nedužnosti koja teret dokazivanja stavlja na tužitelja. Međutim, pravo na stručnu pomoć branitelja nesumnjivo je jedna od temeljnih sastavnica prava na pošteno

⁶¹ Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Republika Hrvatska, Narodne novine br.142/2012;NN 103/2014;NN 118/2014;NN 107/2015

⁶² Bundesgerichtshof, GSt 1/07, 17.01.2007.

⁶³ Heghmanns, M., Anmerkung zum Beschluss des BGH (Großer Senat) vom 17.01.2008 – Kompensation überlanger Verfahrensdauer, Zeitschrift für das juristische Studium, br. 2, vol. 1, 2008., str. 197-202.

⁶⁴ Rawls J., Theory of Justice, Harvard University Press, 1971.

suđenje. Sagleđavanje mogućnosti ostvarenja prava kroz kontekst praktičnosti i efikasnosti nameće potrebu razmatranja utjecaja povećanih troškova angažiranja branitelja na pravičnost postupanja u situacijama kada se presude ukidaju i postupci ponavljaju iz razloga koji se ne mogu protumačiti kao skrivljeno ponašanje okrivljenika.

Obveza koja za okrivljenika nastaje u takvoj situaciji ne može se cijeliti razumno i u skladu sa samom svrhom priznavanja prava na branitelja. Učestale pravosudne greške u realnosti odvrćaju okrivljenika od angažiranja branitelja kako ne bi na kraju snosio i taj trošak uz trošak postupka. To u praksi dovodi do odvrćanja okrivljenika od angažmana branitelja uslijed čega dolazi do ugroženosti okrivljenikovog prava na izabranog branitelja. Angažman odvjetnika u manjem broju kaznenih predmeta prisutan je i u Republici Sjevernoj Makedoniji,⁶⁵ što indicira prisutnost istih problema s kojima se proteklih godina suočavalo i hrvatsko pravosuđe, a koji ni danas nisu do kraja riješeni.

Brojnost postupaka u kojima se ukidaju presude i vode ponovljeni postupci treba razmatrati kao indikator nužnosti usmjeravanja pažnje na nezaobilaznu činjenicu da se greške u suđenju koje dovode do ponavljanja postupka izravno odražavaju na imovinsko stanje okrivljenika, neovisno o konačnom završetku kaznenog postupka u smislu ustanovljavanja odgovornosti okrivljenika za inkriminirani događaj.

Takve situacije trebalo bi promatrati u okviru pravno-praktične realizacije pravednosti. To podrazumijeva kako se u okviru iznijete tematike ne može zaobići činjenica da u ponovljenim postupcima državno odvjetništvo ima neslućene prednosti u okviru angažiranja financijskih sredstava za svoje djelovanje. Paradoks se ogleda i kroz činjenicu što okrivljenik, imajući u vidu kako se državno odvjetništvo financira isključivo iz sredstava državnog proračuna, dijelom financira i aktivnosti svoga *procesnog protivnika*.

Nejednakost koja se stvara u procesnim situacijama u kojima se kazneni postupci ponavljaju uslijed pogrešaka sudova u protivnosti je sa načelom pravičnog postupanja.

Ukoliko se, i nadalje koristeći se tezama Johna Rawlsa, prihvati kako je pravednost osnovno svojstvo društvenih ustanova, pa tako i sudova, tada je zahtjev za djelovanje u skladu sa načelima pravičnosti imanentan samoj svrsi pravosuđa. Upravo stoga, iznalaženje načina za otklanjanje nejednakosti okrivljenika obveza je svih sudionika koji sudjeluju u procesu stvaranja i primjene prava.

LITERATURA

Arlović, A., Ustavnosudski aktivizam i europski pravni standardi Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51 (2014) br. 1.

Bačić, P., "Konstitucionalizam i sudski aktivizam", Pravni fakultet sveučilišta u Splitu, Split, 2010.

Bohlander, M., 'Legal advice in criminal proceedings in the Federal Republic of Germany', Criminal Law Forum, 3, 1992.

Brants, C., Policing and the criminal law in a democratic society, in N.A. Uildriks (ed.), Police Reform and Human Rights: Opportunities and Impediments in Post-Communist Societies, Intersentia, Antwerpen – Oxford

Bukovac Puvača, M., Žunić Kovačević, N., Problem temelja odgovornosti države za štetu prouzročenu nezakonitim i nepravilnim radom njenih tijela, Zbornik Pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci, vol. 32, br. 1 (2011)

Čapeta, T., Odgovornost država za štetu u pravu Europske zajednice, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, (2003) br. 3-4.

---

⁶⁵ Vidi Kалајџиџев Г., Мисоски Б., Илиќ Д. и Божиновски А., Ефективна одбрана во кривичните постапки во Република Македонија, Foundation Open Society Macedonia, Скопје, 2014., стр. 45.

Ćapeta, T., Odgovornost države za štetu u pravu Europske zajednice, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 3.-4. (2003).

Damaška, M., The Quest for Due Process in the Age of Inquisition. *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 60, no. 4 (2012)

Đurđević, Z., Bitne povrede odredaba kaznenog postupka, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 2 (1995), br. 1.

Đurđević, Z., Mehanizmi utjecaja prava Europske zajednice na kaznenopravne sustave država članica Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu (2004), br. 2.

Đurđević, Z., Položaj odvjetnika kao branitelja u kaznenom postupku *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 5 (1998) br. 1 (275-289).

Esser, R., *Auf dem Weg zu einem europäischem Strafverfahrensrecht*, De Gruyter, Berlin 2002.

Feely, M., *The Proces is the Punishment: Handling Cases in a Lower Criminal Court*, Russell Sage Foundation, 1979.

Heghmanns, M., Anmerkung zum Beschluss des BGH (Großer Senat) vom 17.01.2008 – Kompensation überlanger Verfahrensdauer, *Zeitschrift für das juristische Studium*, br. 2, vol. 1, 2008.

Jug, J., Odgovornost za štetu zbog nezakonitog ili nepravilnog rada sudaca Zbornik Pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci (2012) vol. 33, br. 1.

Калајџиџев, Г., Мисоски, Б., Илиќ, Д., Божиновски, А., Ефективна одбрана во кривичните постапки во Република Македонија, *Foundation Open Society Macedonia*, Скопје, 2014.

Крас, Д., *Kazneno procesno pravo Prva knjiga: Institucije*, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, *Narodne novine*, Zagreb, 2007.

Meškić, Z., Čolaković, M., Odgovornost države za štetu uzorkovanu pogrešnom presudom – praksa Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine u svjetlu prakse suda Evropske Unije, *Fondacija Centar za javno pravo* br. 16 (2014)

Okić, M., Odgovornost države za rad suda, *Zbornik radova Zaklade Zlatko Crnić Organizator d.o.o.* Zagreb, 2008.

Omejec, J., Ustavni sud kao most između dva pravosudna pristupa interpretaciji, *Međunarodni znanstveni skup o pravnim načelima u pravnoj teoriji i sudskom odlučivanju*, Rijeka, 2014.

Pajčić, M., Obvezna obrana – ograničenje prava okrivljenika da se brani sam? *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (Zagreb), vol. 25, broj 1/2018, str. 118.

Rawls J., *Theory of Justice*, Harvard University Press, 1971.

Uzelac, A., Hrvatsko procesno pravo i jamstvo pravičnog postupka iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, *Zbornik pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci* vol. 19 (1991).

Mr. Silvano Radobuljac⁶⁶
Doc. Dr. Alexander Marshavelski⁶⁷

**LIABILITY FOR COSTS CAUSED BY JUSTICE ERRORS THROUGH THE PRIZM
OF A VIOLATION OF THE RIGHT TO A JUSTICE**

1.02 Review Article
UDK 347.965.42: 343.1
347.965.42: [316.65: 347.96 (497.7-15) "2018" (047.31)

Summary

The paper examines situations in which the defendant, in the exercise of his extremely important right - the right to a defense in formal terms - faces a financial burden whose sole cause is the errors of the judicial system.

In accordance with the positive legal provisions in the Republic of Croatia, as well as in the Republic of Northern Macedonia, the defendant, in the case where the trial ends with a verdict of guilty, is unable to obtain reimbursement of the expenses incurred in the exercise of his / her right to the selected defense attorney, arising from the need to repeat proceedings for reasons beyond the defendant's concealed conduct.

The paradox that arises in such situations is more pronounced in transitional justice countries, in which errors are often delayed and which make such judiciary ineffective, both temporally and financially. The subject of this paper is the issue of the extent to which such judicial errors that often incur disproportionate defense costs and the whole of criminal proceedings should fall on the convict in order not to jeopardize his fundamental human right - the right to an elected defense attorney guaranteed in the context of the right to a fair trial. Article 6, paragraph 3 (c) of the European Convention for the Protection of Human Rights.

Keywords: errors of justice, costs of proceedings, right to due process, right to counsel

---

⁶⁶ Silvano Radobuljac, M.Sc., Attorney at Law in Zagreb, Postgraduate Doctoral Student, Faculty of Law, University of Zagreb, silvano.radobuljac@gmail.com.

⁶⁷ Doc. dr. Ph.D. Aleksandar Marsavelski, Assistant Professor at the Department of Criminal Law, Faculty of Law, University of Zagreb, aleksandar.marsavelski@prav.hr